

"MILIAN" LIBURUA (2002-11-25)

Jaun-andreok:

Zuen eskuetan dozuen liburu onek, oiñarri-oiñarrarian, itaun oneri erantzun gura dautso: "Noz eta zelan eldu zan Bizkai'ra Jesus'en Barri Ona? Eta erantzuna emoteko, batez, be, Mungialdea artzen dau.

Eta idazleak beti buruan izaten dauan lez, emen be elburu bat dago: Erri zeiri agertu egin diran billaketak eta aurkitzeak. Sarritan billatzailleak gauzak aurkitzen dabez eta isil-isilik museo edo erakustetxean gordetzen dira, erri zeiri ezertxu be esan barik. Eta ori ez da onartzekoa: Geure aurretikoen barria jakin bear dogu, geure er'ia geiagi maitatzeko.

IDAZKERA-MOTA

Elburu ori lortzeko, bide asko artu leiz, esaterako garan-garan esan, edo itzaldi bat egin eta taldeak eroan ikustaldiak egiñez...

Nik artu dodan bidea, elebarria edo nobelea da: Lenengo, dagozan jakingarriak batzen dodaz, gero irudimena isurtzen dot gaiñera eta gero idatzi. Baiña zalantza bat dator beingoan: Zelan jakin zer dan irudimena eta zer dan edestia? Bai, zalantza ori be argitzen dot elebarrian. Argi esaten dot zer dan asmapena eta zer dan edestia. Besterik ez dot billatzen elebarria egiñaz irakurteko erreztasuna baiño.

JAKINGARRIAK

Ona emen gaurkoz Mungialdean aurkituak diran eta zortzigarren gizaldian edo lenago kokatzen diran jakingarriak edo oroitarriak:

- Jainko'n VIII gizaldiko krismoia. Eleizearen azpian agertu zan eta gaur altarearen oiñarri lez ezarri-ta dago.

- Fruniz'en Kristo baiño eun urte lenagokoa dan illa-mi bat: Eleizearen orman dago.

- Frumiz'en zortzigarren gizaldiko arri bi, illobi bat eta atzeko ate zarra ta ur-bedeinkatu-ontzia.

- Gamiz'en, Kafranga baserrian, atariko arrizko agean irarrita, ur-ontzi txiki bat eta kurutze bat: Ez dakigu noizkoa dan baiña Labayru'k diñoanez, emen izan diran bateotariko lenengoaren gomutakia izan daiteke.

- Meñaka-Barreneko baseleizan ainbat gauza dagoz VIII gizaldi ingurukoak.

- Emerando'ko Santa Elena'n VIII gizaldiko krismoia.

- Mungian: Korupean VIII gizaldiko illobiak, Bille-la-renak.

- Birle'n erromatarren bidea.

- San Anton'en eta Madalena'n VIII gizaldiko leio bana. Bizkai guztian olako 10 baiño ez dagoz.

- Berriaga mendian Kristo'ren aurreko erri zar baten oiñarriak dagoz eta sei krismoi agertu dira VIII gizaldi-koak. Kristo baiño lenagoko illarri bat eta gaur galdua dan Bellila santearen arri asmatua.

Gaiñera gure izkuntza kontuan artuta, itaun bi egin bear doguz: Zergaitik esaten jake eleizako arduradunai "abadea" eta antxiñako eleizai "ermita". Or ez ete dau izkuntzak edestia agertzen, abadea edo monjea izan zala fedea ekarri euskuna eta "eremita" edo monjea bizi zan lekua zala baseleiza?

"Gaiñeratu daigun beste au: Eleiza zarren ondoan zergaitik agertzen da "Seboetxe" edo "Zeretxe"? Or zerorea bizi zan eta orrek ba-eukan zer-ikusia monjeakaz. Zerorak ziran orreik. Izen ori dauken etxeak dagoz Fika'n eta Derio'n. Beste leku batzutan Freila edo Ermitaño esaten jake olako lekuetan bizi ziranai.

Eta VIII gizaldian eleiza egiñak aurkitzen ba'doguz, eta asko, zenbat lenago etorri zan Barri Ona? Noiz entzun zan emen lenengoz "Aita Gurea"?

LEKAIDE BAT MISIOLARI

Jakingarri guzti orrei azalpen egokia emoteko, nire irudimenak argi diño Lekaide batek ekarri ebala Barri Ona gure lurraldera.

Orregaitik liburuaren gaiñean nik Milian izena emoten dautsadan irudi bat agiri da. Irudi au Kukula'ko Donemiliane'ra eskatu neban eta andik bialdu eusten, baiña bialdutako irudi ori ez jatan osoan atsegin izan. Misiolariak oinpean eukazan moroak eta eskuan ezpatea. Ori espaiñatarren irudimena da, ez nirea, orregaitik Milian oneri oinpeko moroak eta eskuetako ezpatea kendu egin deusdaz.

Eta nondik etorri zan lekaide ori?

Bixente Latiegi adizkideak amaitzear daukan Eleizearen edesti idatzian, amargarren alean, Zigoitia'ko Akosta'n edo okoizta izan zala lekaide-etxe aundia diño eta nik andi-xek ekarri dot Milian, beste iru lekiade lagun dauzala, Bizkai osoan Barri Ona zabaltzeko. Eta ez aitzu Latxaga'k "Euskalerriko Kapadozia" deritxon Trebiño'n eta Gobiaran edo Valdegobia'n lekaide asko izan zirala, euskaldunak.

Akosta'tik datoz ba nire irudimenak asmau dituan lau misiolariak Bizkai'ra: Milian, Braulio, Bizintxo eta Lau-rentzio. Bizkai guztira zabaltzen dira eta Milian Berriaga'ko erri zarrera urreratzen da.

MILIAN'EN KERIGMA

Kerigma deritxo misiolariak daroan mezu laburrari: Kristo it egin eben baiña Aitak biztu egin eban".

Baiña kerigma au azaltzeko nondik asi?

San Pedro Jerusalem'en onelan asi zan: "Zuek il zen-duen Jesus Aitak Biztu egin dau eta geu gara lekuko".

San Paulo'k Areopagoa'n, ostera, beste era au artu eban: "Zuen jainkotegian altare bat aurkitu dot "Jainko ez-ezaguna"ri eskiñia eta auxa iragarten nator. Jainko ez-ezagun orrek bialdu eban Kristo eta au il egin eben, baiña Aitak biztu egin eban".

Ba, Milian'en kerigma beste era onetan asten da, lenengo itaun au eginda: Zuek nor daukazue jainkotzat?

Euren erantzuna izaten da: Gure jainkoa Ortzi da eta bere ordezkariak Mari, lamiñak, sorgiñak, iretxoak eta olakoak eta oneik Jainkoaren izenean osatu egiten gaitue eta gure ondasunen zati bat eskatu.

Ori aintzat artu eta Milian'ek diñotse: "Nik Ortzi baiño gorago dagon Jainkoa, zeru-lurren egillea iragarten dau-tzuet eta onek gure bide-lagun bialdu euskun Kismi edo Kristo aldarrikatzen dot. A il egin eben, baiña Aitak biztu egin eban".

BASELEIZAK SORTZEN

Sinisten ebenak taldea sortzen ebenean, Milian'ek eskari bat egiten eutsen: Kristiñau bat ilten danean, illobiratzeko leku bat aukeratu bear dogu eta zeuek be noizean bein alkartzeko lekua bear dozue. Egizue emen batzarleku eta illobi-leku izango da etxetxu bat eta bertan egingo dozuez zuen otoitz-aldiak eta illetak. Orretarako arduradun bat ipiñi bear dozue, zeuen artean aukeratua.

Orra or baseleizen jatorria eta orregaitik baseleizarik geienetan barruan eta lurpean illobiak dagoz. Eta ez aitzu XVI gizaldian parroki biurtu ziran eleiza oneik lenago txikiak eta baseleizak izan zirala.

Eta baseleizearen inguruan sortu zan taldeari, geroago, gaur arte. kofradia esan eutsoen, santu baten edo biren zaintzapean eta araudi arruntari jarraituz, auzo bizitza egokia eroan ebenak.

FEDEA MILLA URTEAN

Bear ba'da, eun bat urte igaro ziranean eta kofradiak naikoa ondo ezarrita egozanean, alkarteko fede-bizitza sendotu egin zan eta orretan jarraitu eben milla urtean (500-1500 urteetan), baiña zelan bizi eben gure aurretiko kristiñau areik euren fedea?

Ez aitzu etorten ziran lekaideak ez zirala mezadunak. Lekaideak eurak be urte birik bein baiño ez ei eben gure Jauna artzen. Orduan gure baseleizetan ez egoan meza-rik eta igandea be ez zan ospatzen, antza. Zer egiten eben ba?

Ara, guk mezea izan ezik beste eleizkizun guztiak kendu doguz: ori izan da Batikano'ko II batzarraren ondoren galdu doguna. Gaur edozertarako bear dogu mezea, kintoen batzara egiteko be bai. Eta areik gure aurretikoak ez eben eukiten mezarik, bai ostera beste eleizkizun batzuk. Ona emen zer egiten eben:

—Illetak ospatzen ebezan ondo, abade barik, baiña etxetik baseleizara argiakaz andabidean lagunduta, elei-zan paternosterra eta salmoak abestuta, ur bedeinkatua erabillita, olatak edo ofrenda'k eginda... bertan eleizan lurperatuta. Gero jatordu bereizia egiten eben...

—Trumoi entzuten zanean, serore edo eremitak araoa edo konjuroa egiten eban, ur bedeinkatua erabillita. Gogoratu esaldi zarra: Santa Barbara Santa Krutz, iñu-zentien ogie, Jauna gugaz miserikordie".

—Seroreak edo eremitan-ak ur bedeinkatuagaz odea bedeinkatzen eban urtero.

—Batez be gaisoa egoanean, abereak bedeinkatzen ebazan ur bedeinkatuak.

—Arrentzak edo letaiñak egiten ebezan. Ototz erreza ta ederra, batez be izurritean edo pestea egoanean eta au san'itan izaten zan.

—Bederatzi-urrenak be egiten ziran, santutegitza artzen ziran ennitetara, esaterako Jainko'ra.

—Kanpoak bedeinkatzea be egiten zan, uda-barrian, eta bedeinkapenaren ordezkariak janariak eskatzen ebazan, batez be arrautzak.

—Gaiso-aldi bat osatzeko santu bereiziaren baseleiza-ra joaten ziran: Belarriko miña kentzeko San Kristobal, sabelekoa kentzeko San Antolin...

—Baseleizetan kanpaiak ipiñi ziran ezkerro, eta aintxi-ñako gauzea da, goizean eta eguerdian eta gabean zero-reak edo eremitak kanpaia jotzen eban eta amaren ardurea zan etxean otoitza egitea. Ortik sartu zan ainbesteraño edozen tokitan otoitz aldi au egiteko oiturea.

Fedea bizi izateko era oneik ikusita, irakurleak au esan daike: Eta Barri Ona non dago?

Barri Ona eurentzat asieran emon eben baietza zan, Bateo-eguneko baietza. Orre bizitza osoan irauten eban. Aurretik "Katekumeno-ekinaldia" eukien.

OIKUNEAK EDO "RITOAK"

Gu oituta gagoz leku guztietan oikune bardiñak aurki-tzen. Mezea, naizta izkuntza aldatu, leku guztietan dogu bardiña.

Baiña aztertu doguzan urteetan (500-1500) ez egoan oikune edo ritoen libururik. Orregaitik toki bakoitzean era batera egiten ziran eleizkizunak. Alegin aundia egin bear izan eben Eleiz-Batzar Nagusiak eta Goitzaiñak batasunera eltzeko.

Orregaitik, gure baseleizetan egiten ziran ritoak, lekai-deak ekarriak izango ziran eta latinez, baiña iñoz ez dogu aurkitu olako libururik, ez dakigu zero-reak edo eremita arek zer esaten edo egiten eban. Nik bai esango neuke garrantzi aundia eukela "Pater Noster"ak (bera zan otai-tzaren ardatza), eta ur bedeinkatua erabilten ebela sarri-tan. Ur au, nire ustez, Monjeak ekarria edo bedeinkatua izango zan.

Dana dala, or daukagu mundu zabal bat gure billake-teari itxaroten. Jakingo al dogu egunen baten zerbait geia-go gure aurretikoen fedeari begira.

Olazar'tar Martin'ek